

“DEĞERLER OLMASA”

Araştırma Sorusu: *Refik Halit Karay “Memleket Hikayeler”i adlı eserinde başlıca hikayeleri olan Yatık Emine, Şeftali Bahçeleri, Yatır ve Bir Saldırı adlı hikayelerinde hangi insani değerleri ve değersizlikleri işlemiştir ?*

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3628

İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ.....3

B. 1.YABANCILAŞMA.....5

B. 2. YARDIMLAŞMA.....7

B. 3. VİCDAN.....11

B. 4.TOPLUMSALLIK.....13

C. SONUÇ.....16

D. KAYNAKÇA.....17

Araştırma Sorusu: *Refik Halit Karay “Memleket Hikayeler”i adlı eserinde başlıca hikayeleri olan Yalık Emine, Şeftali Bahçeleri, Yatır ve Bir Saldırı adlı hikayelerinde hangi insani değerleri ve değersizlikleri işlemiştir ?*

A- GİRİŞ

Değer ve değersizlikler yaşamın her döneminde insanların olduğu veya dokunduğu her yerde var olmuştur. Yaşam koşulları değişse de insani değerler ve insanların içinde kötülük barındıran arzular hep var olmuştur. Bu içimizdeki değerler kimi zaman bizi insanlıktan uzaklaştıran değersizliklere dönüşse de kimi zaman da dünyayı güzelleştirmeye çalışmıştır. Refik Halit Karay, öykülerinde iyi bir gözlemci olarak insan doğasını, insani değerleri ve değersizlikleri yansıtmıştır. İnsan sürekli gelişen ve kendini yenileyen bir canlıdır ancak bizi farklı kılan barındırdığımız değerlerdir. İnsanın bireysel değer ve değersizlik algıları bireyin bulunduğu topluma, karakterine ve zihin yapısına bağlıdır. Bu değerler toplum içerisinde farklılık gösterebilir. Kimi zaman insanın içerisinde barındırdığı bir değer, başka bir insanda tam tersi olarak da var olabilir. Bu da toplumda çatışma çıkmasına yol açar ancak bu çatışma değerlere karşıdır. Kimi zaman bireyin benimsediği değer toplumca baskılanarak yok edilir veya kimi zamanda birey tüm baskılara direnir ve baskıya rağmen değerlerini yitirmez ve sıradanlaşmaz.

Yazarlar bu gerçekliği eserlerinde yansıtırken insanın içinde bulunduğu toplumsal yapıdan da ayrıntılar ve gözlemler aktarırlar. Böyle bakıldığında toplumsal değişimler ve bu değişim içindeki değerler edebiyat eserleri yoluyla ortaya konmuştur. Yazarlar kendi buldukları dönemin toplumsal yapısını ve bunun beraberinde gelen değer algılarından ve alışkanlıklardan da söz

etmişlerdir. Refik Halit Karay *Memleket Hikayeleri* adlı öykülerinde yaşadığı dönemin insanlarını, insanların sergilediği eylemlerin arka planındaki yer alan değerlere yer vermiştir. Bu değer ve değersizlikler den en çok dikkat çekenleri yardımlaşma, toplumsallık, vicdan ve yabancılaşmadır.

Yardımlaşma olgusu *Memleket Hikayeleri* adlı yapıtın Bir Saldırı ve Yatık Emine adlı öykülerinde belirgin olarak yer almıştır. Bir Saldırı'da mütareke dönemi İstanbul'unda yaşanan bir gerçeklik anlatılmaktadır. Memleketi kurtarmak için cephede büyük fedakarlık göstermiş olan bir askerin parasızlığı, evine bakamayan bir adama dönüşmesi, ailesine bakabilmek için çareyi gece vakti bir adamın başına silah dayaması konu edilmektedir. Öykü; bir saldırının nedenini ortaya koyarken saldırılan figürün saldırana yardım etmesiyle sonuçlanmıştır. Yazar kurguda adaletsizliği insani biçimde ortaya koymuş, yardım etmenin bir değer olduğunu vurgulamıştır. Yardımseverlik Yatık Emine adlı öyküde karşıtlık oluşturularak işlenmiştir. Çaresiz ve korunmasız bir kadının toplum dışı kabul edilmesi ve onun toplumsal bir ceza olduğuna inanılması sonucu yaşanan bir şiddet ortamı anlatılmaktadır. Öyküde her tür yardımdan yoksun bir kadının acımasız bir biçimde can vermesi ortaya konurken insani davranmanın önemi bir değer olarak hissettirilmektedir.

Memleket Hikayeleri adı altındaki hikayelerde toplumsallık bireysellelikle birlikte kurgulanmıştır. Yatır adlı öyküde kasabada hamam işleten İlistir Nuri adlı kişinin içinde evliya mezarı olan ormana göz dikmesi; toplumsal bir değer olan ormanı dini kullanarak kendine mal etmesi bireyselciliğin somut bir örneğidir. Şeftali Bahçeleri adlı öyküde idealist devlet adamı Agah bey' in ideallerinden yavaş yavaş vazgeçme süreci anlatılmıştır. Burada toplumun üretimsiz, kendi rahatından ödün vermeyen yönetici sınıfı eleştirilmiştir. Yatık Emine adlı öyküde insani bir değer olarak yardımlaşma, bencillik ve ön yargının gölgesinde kalmış, değerler değersizlikle karşıtlık oluşturacak şekilde yansıtılmıştır.

Vicdan olgusu öykülerde bir değer olarak vicdansızlıkla birlikte ele alınmıştır. Bir saldırıda yardım etmeye dönüşmüş; Yatır'da yalan söyleyip dini kullanmaya, ormansızlığa ve yokluğa; Yatık Emine de vicdansızlık haklılık üzerinden çaresiz, zayıf bir insanın ölümüne neden olmaya; Şeftali Bahçelerinde Agah Bey in toplumsal düşüncelerinden vazgeçmeye dönüşmüştür.

Yabancılaşma gerçekliği öykülerde kişinin benimsediği değerleri yitirmesi yönünden yansıtılmıştır. Yatır da Abdi Hoca gibi bir din adamının taşıdığı sorumluluktan ve değerden yoksun tavırları; Bir Saldırı da cephede memleketi için savaşıyor bir askerin saldırganına dönüşmesi; Şeftali Bahçelerinde Agah Bey in kendi değerlerini unutup kolay olana kaçması yabancılaşmaya birer örnek oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasında Refik Halit Karay ın Memleket hikayeleri adlı yapıtında değer ve değersizliklerin ön plana çıktığı dört öykü inceleme alanı olarak seçilmiştir. Yatık Emine, Yatır, Şeftali Bahçeleri ve Bir Saldırı adlı öykülerde öne çıkan değerler ve değersizlikler yukarıda sözü edilen öykü içerikleri doğrultusunda incelenecektir. Sonuçta yaşam koşulları değişse de toplumu ayakta tutan en büyük gücün toplumsal değerler olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

B-I. YABANCILAŞMA

Refik Halit Karay'ın memleket hikayeleri adlı yapıtında yer alan Şeftali Bahçeleri adlı hikayenin odak figürü olan Agah Bey görev icabı Anadolunun küçük bir kasabasına atanmıştır. Bu kasaba dertten tasadan uzak, tembelleştici havasıyla tüm gün insanların hiçbir şey yapmadığı bir kasabadır. Kasaba halkının ve memurların tüm gün keyif çattığı, iş adına hiçbir şey yapılmayan bir kasabadır bu kasaba. Kasaba barındırdığı doğal güzellikleri ve sosyal yapısı ile kasabaya gelen

insanları büyülemiştir. Bu yüzden bu kasaba bir eğlence merkezi olmuştur. Hikayede kasabada bulunan memurlar ise görevlerinde yükselme hedefleri olmadığından tüm gün sadece keyiflerine baktıklarından bahsedilir.“...memurlar suya sabuna dokunan işlere karışmadıklarından senelerce yerlerinde kalırlar, kasabayı benimseyip evler yaptırırlar, havuzlar açtırıp kameriyeler kurdururlardı. Aslında çoğu, devrin hoş görmediği, başından savdığı kimselerdi. Yükselme ümidinde olmadıklarından resmî işlere önem vermezler, zevklerine bakarlardı.”(Karay,38)

Agah Bey ise idealist ve kuramsal ilkelerle büyümüş bir aydındır. Agah bey hikayenin başında dünyanın nasıl ilerlediğinden habersiz kendi ilke ve prensipleriyle hareket eden bir adam olarak yansıtılır. Kasabaya daha varmadan kasabaya neler katabileceğini, neler yapacağını düşünür. İnsanların içindeki tembelliği bitirme hayaliyle varır kasabaya. Bu memuriyetin bir başlangıç olduğunu kendisinin gelecekte Avrupa standartlarında bir hükümet adamı olacağını düşünür. “Memleketi kaplayan tembelliği, durgunluğu kafası almıyordu. «Bu uyumsuzluk, bu kayıtsızlık ne?» diye kendi kendine soruyor, cevabını bulamıyordu. Hayır, kendisi büsbütün başka türlü bir memur, Avrupalı bir hükümet adamı olacaktı...”(Karay,39) Ancak Agah Bey kasabaya vardığı ilk günden itibaren kendine yabancılaşmaya başlar. İlk günler eğlenceye gitmemek için direnir ancak sonrasında ayıp olur artık diye gittiği bir şeftali bahçeleri gezisi ve ordaki doğa güzelliği,huzur ve rahatlık Agah Beyi yabancılaşma durumuna sürükler. Bu yabancılaşma kendi fikirlerine ve ideallerine karşıdır. Kendi fikirlerine sırt çevirişi Agah beyi günden güne daha derin bir yabancılaşmaya sürükler ve hikayenin sonunda da kendi fikirlerini uygulayamamış, kendine tamamen yabancılaşmış, toplumun ona dayattıklarını uygulamış, sürünün bir parçası olmuş bir Agah Bey görürüz. “ ...Agah bey şimdi bu hoş kokulu havayı ciğerlerine kadar derin derin çektikten sonra yenleri sıvalı bol entarisi içinde rahat rahat geriniyor, yeni atılmış minderin üzerine yan gelip : - Gel keyfim gel!.. Diye söyleniyordu.”(Karay,47)

Bir Saldırı adlı hikayede ise yabancılaşma yine kişinin benimsediği değerleri yitirmesi yönünden aktarılmıştır. Cephede vatani ve vatanında yaşayan insanların güvenliği için savaşmış canını ortaya koymuş bir subay, vatani görevini tamamladığında ve evine döndüğünde yaşadığı maddi sıkıntılardan dolayı maddi durumu iyi olan bir adamı gasp etmiştir. Bu tarz bir yabancılaşma bize gerektiğinde vatanındaki insanlar için canını bile verebilecek bir insanın kendi çıkarları uğruna kendi prensiplerinden nasılda vazgeçebildiğini göstermiştir. Hikayede bireyin büründüğü yabancılaşma açlık ve sefillik kavramları ile hafifletilmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Hayrullah Efendi kendisinden parayı çalan kişinin dört sene boyunca cephede savaşmış bir subay olduğunu öğrendiğinde kendisinden çalınan parayı çalan kişinin bir hakkı olarak görmüştür çünkü Hayrullah Efendiye göre kendisi burda karına bakıp işini yoluna koyarken hırsızlık yapan adam onun rahatça iş görebilmesi için canını ortaya koymuştur.

B-II. YARDIMLAŞMA

Refik Halit Karayın memleket hikayeleri adlı yapıtında yer alan Yatkı Emine adlı öykünün odak figürü Emine toplumun değerlerine uymadığı düşünülerek kendi doğal yaşamından koparılmış ona yaşamak için devlet eliyle yeni bir yer bulunmuştur. Öyküdeki uzam Emine'nin yerleştirildiği bir kasabadır. Yapıtta Emine'nin durumu devletin kirli bir hediyesi olarak değerlendirilmiştir “-*Hele hükümetin ettiğine bak, kötü karıları gönderecek bizim memleketi mi bulmuşlar ?*. Diye söyleniyorlardı valiliğin bu kirli hediyesi onurlarına dokunmuştu.”(Karay, 12) Odak figür eminenin durumuna kasaba halkı iyi bakmadığı ve onu kendilerine benzetemedikleri için yardım etmeyi de düşünmemişlerdir o nedenle öyküde Emine figürü yardım edilmesi gereken değil köylerine uğramaması gereken özellikte yer almıştır. Böylece yardımseverlik bir değer olarak yaşanmamıştır.

Öyküde kasaba halkı kara ikliminden kaynaklı sert tanıtılmış yerleşik yaşamın şekillendirdiği değişmez güç dengeleriyle donatılmıştır. O nedenle toplumsal yapıdaki en küçük değişiklik göze batmıştır. Emine ahlakın sadece cinsellik olarak algılandığı yerleşmek şurada dursun istenmeyen kabul edilmez bir nesneye dönüşmüştür. “Kadınlar taş gibi duygusuz, kütük kadar hareketsiz ve donuktular (...) hastalıkların barınamadığı bu dağ sırtında gelişe genişleye uzun, bıktırıcı bir ömür sürüyorlardı. Ne kadar heyecansız ne derece uyuşuk bir ömür !” (Karay, 9) Alıntıda görüldüğü gibi böylesine donuk, duygusuz insanların içinde sömürülmüş ve sömürüye açık kadının kabul edilebilmesi ve barına bilmesi imkansız hale gelmiştir. Bu da Emine ye yardım eli uzatılmasında en büyük engeli oluşturmuştur. Yatık Emine adlı öyküde yardım severlik klasik biçimde görülmemektedir. Yardımlaşma olgusu kendine benzetemediklerine yardım yapmayan insan tutum ve davranışlarının bir eleştirisi olarak yer almıştır. Öyküde yer alan hiçbir yan figür Emine ye insani bağlamda yaklaşmamış ancak çok sonuç vermesede kalem odacılarından bir ihtiyarın küçük bir adımı önemlidir. Onu evinde alıkoymaya razı olarak ihtiyar odacı yardımseverliğiyle öne çıkmıştır fakat buda süreklilik kazanamamıştır. İhtiyar odacının karısı Emine’yi kıskanmış mahalledeki kadınlarla birlikte şiddet kullanarak Emine’yi evden atmıştır *‘Karısı hırsından pencereleri açıp sokağa bağırtıyor, üstünü başını parçalıyordu fakat öğle üzeri olduğundan erkekler işte idi kapının önü başına döşemesini alıp evinden fırlamış kadınlar*

entarılarının etekleri yerlerde sürünen çocuklarla doldu. ‘Hep bir ağızdan: hele at dışarı, at dışarı!’ içeri girenler oldu. Biraz sonra Emine’nin bohça gibi dışarı atıldığı görüldü.’ (Karay,15) Bu durumda öyküdeki kadınların bir kadına zulmü önemlidir çünkü kadınların kendi cinslerine yardım etmesi beklenirken onların ahlakı kurtarmak için bir savaşçıya dönüşmeleri güçlerini bu yolda kullanmalarını yardımlaşma karşıtı bir durum olarak eleştirilebilir.

Öyküde Dal Sabri adlı yan figür Emine’yi eliyle sorgulamış süreçte onun güzelliği karşısında çarpılmıştır. Kasabada içindiği bulunduğu konumundan ve kasabalının ahlaksal yargılarından çekindiği için Emine ye karşı duygularını ortaya koyamamış dolayısıyla ona gerekli yardımı yapamamıştır. Kaderine duyduğu öfke nedeniyle Emine ile aşkını yaşamayan dal Sabri öfkesini Emine’yi cezalandırarak yansıtmıştır. Emine’yi suçu olmadığı halde Emine’yi devletin ekmeğini yiyip kendini erkeklere karşı kullanan bir nankör olarak değerlendirmiştir “ *‘Geldiğin gün sana uslu otur, yoksa kemiklerini kırarım dedimdi; al işte...’ diye söyleniyordu. Her vuruşta biraz daha sakinleşiyor, yatamadığı bir kadını dövmeekten tad alıyordu.*” (Karay,29)

Öyküde Gürcü Server Emine’ye insani yardımda bulunmuş tek figür olarak yer alır. Her ne kadar Emine’den yararlanmışsa da onun için fedakarlık yapmıştır. Emine kaymakamlık eliyle, kasaba dışındaki göçmenlere yapılan evlerden birine yerleştirilmiş Gürcü Server de ona insani yardımlarda bulunmuştur. “*Server, Emine’ye iyi bakıyordu. Tütün kaçakçılığıyla hastane mutfağından payına düşen karı hep ona sarfediyor, şurada burada ne bulursa hemen çıkın yapıp gece, bir yavrulu köpek gibi duvarlara sürüne sürüne görünüşte miskin ve korkak, fakat için için azılı ve hücumu hazır, hep ona taşıyordu.*” (Karay,28)

Öyküde kasaba halkı Gürcü Serverin Emine’ye yardım etmesine daha fazla izin vermeyerek korumasız bir kadına karşı güç kullanmış içlerindeki vahşeti açığa çıkarmışlardır. Öyküde bir değer olarak ‘bir kadına yardım etme’, ona şiddet uygulayarak var oluşuna izin vermeme açısından yansıtılmış; böylece karşıtlık oluşturularak yardımsever olmanın önemine vurgu yapılmıştır.

Memleket hikayeleri adlı yapıtta Bir Saldırı adlı öyküde bir değer olarak yardımseverlik doğrudan ortaya konmuştur. Mutareke dönemi İstanbulunda geçen öyküde memleketi için cephede canını ortaya koymuş bir subayın çaresizliğine dikkat çekilmektedir. Aile babası olan öykü kişisi okumuş, görmüş geçirmiş savaşta canını kurtarmış ancak kahraman olarak değerlendirilmesi gerekirken aç ve evine ekmek götüremeyen çaresiz bir konumda yaratılmıştır. İçinde bulunduğu olumsuz koşulları yenmek için çareyi yasadışı yolla ve toplumsal değerlerin dışında davranmada bulmuştur. Bunun için gece vakti bir köşede iyi ve zengin görünümlü bir adamı başına silah dayayıp korkutarak cüzdanını istemiştir. “ ‘ - Kımıldarsan vururum!’ Dedi. Eli bir süre, kağıtların üzerinde örümcek gibi korkunç, kararsız, şaşkın düşünceli dolaştı, dolaştı parmaklar büküldü, tereddüt eder gibi durdu, sonra yalnız bir tanesini, bir beş liralığı çekti, cüzdanı kapadı ve geri sahibine, Hayrullah Efendiye uzattı.”(Karay,174)

Bir Saldırı öyküsünün saldıran figürünün eline aldığı cüzdanın içinden sadece ihtiyacı olan kadarını alması okurun gözünde onun eylemini bir değere dönüştürmüştür çünkü bu durum toplumsal yönden olumsuz bir durumken çaresiz kalan bir insanın zararsız çabaları olarak yer almıştır. Yardımseverlik olgusu bu durumdan sonra ortaya çıkmıştır. Saldıranın durumu saldırıya uğrayan Hayrullah Efendi'nin dikkatini çekmiş onu uzaktan izleyip kim olduğunu öğrenmiş ve ertesi gün evine yüklü bir gıda yardımı iletmiştir.

İki öyküde' de yardımseverlik olgusu birinde dolaylı birinde doğrudan olmak üzere bir değer olarak işlenmiş, yardımlaşmanın insanı insan yapan değerler olduğu gerçeğini vurgulamıştır.

B-III. VİCDAN

Vicdan olgusu eserlerde figürlerin davranışları üzerinden ele alınmıştır. Vicdan olgusu hikayelerde vicdansızlık ile beraber işlenmiştir.. Bu beraber ele alınış hikayelerdeki diğer değer ve değersizliklerinde hikayede etki etki bırakmasına neden olmuştur.

Yatık Emine adlı hikayede vicdan olgusu vicdansızlık üzerinden işlenmiştir. Emine toplum tarafından bulunduğu kasabanın değerlerini yansıtmadığı düşünülerek dışlanmıştır. Emine kasabada devletin kirli bir hediyesi olarak nitelendirilmiştir. Bulunduğu kasabada en temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta sıkıntı çeken Emine hikayenin sonunda da açlıktan ve soğuktan can verir. Emine nin açlıktan ve soğuktan can vericek konuma gelmesinde hikayedeki figürlerin etkisi büyüktür. Emine'ye ilk vicdansızlık hapisanede yapılır. Hapishane avlusunda olgunlaşmış dutları yediği için Emine'yi hapisanedeki koğuşlar birleşerek iyice dövmüşlerdir olayı haber alan kaymakam ise Emine'yi orda zaten sırf kalıcak bir yeri olsun diye tuttuğu ve ölürse başına iş alır diye Emine'yi hapisaneden çıkartır ve Emine bu seferde sokak ortasında kalır ancak kalem odacılarından bir ihtiyar Eminenin evinde kalmasına razı olur ancak Emine bu evde de uzun süre barınamaz. Kalem odacı bir gün eve erken gelir ve kasaba halkı bu erken gelişi bir aldatma vakasına yorarlar ve kalem odacının karısının eve gelmesi ile birlikte Emine sokağa atılır ve tüm kasaba halkı tarafından dövülerek hastanelik edilir. Kasaba halkının sırf toplumda kendi ilkelerince belirledikleri ahlak kavramını devam ettirebilmek için kendilerine bir zararı olmayan bir kadına şiddet uygulamaları hikayede vicdan denen kavramının vicdansızlık üzerinden kavranmasına yardımcı oluyor.

Emine yediği dayak sonrasında kaldırıldığı hastanede Gürcü Server adında bir delikanlı ile tanışır. Hikaye boyunca Emine'ye vicdanlı davranan tek birey Gürcü Serverdir. Emine hastaneden

çıkartılıp ilçede uzak bir içinde hiç bir eşyası bulunmayan bir eve yerleştirildiğinde de Emine ye Gürcü Server yardım eder. “ *Server, Emine’ye iyi bakıyordu. Tütün kaçakçılığıyla hastane mutfağından payına düşen karı hep ona sarf ediyor, şurada burada ne bulursa hemen çıkın yapıp gece bir yavrulu bir köpek gibi duvarlara sürüne sürüne görünüşte miskin ve korkak , fakat için için azılı ve hücüma hazır, hep ona taşıyordu.*” Ancak toplum yine Eminenin rahat bir hayat yaşamasına dayanamaz ve birgün Emine evi terk ettiğinde yakındaki köy halkı tüm eşyalarını yağmalar ve Emine’yi yeniden vicdansızca sefalet içerisinde bırakırlar. Eminenin içinde bulunduğu duruma acıyan Teğmen Sabri kendisinin günlük ekmek alma hakkından 1 tanesini Emine ye verir ancak toplum bu kasabaya yakışmadıklarını düşündükleri Emine’ye iyilik edilmesini bir türlü kabullenemezler. Bu seferde fırıncı Emine ye “ *-Kız demin verdik ya, ne arsız şeysin, defol!..Diye haykırıyordu.*” fırıncının o gün ekmek vermemeleri günden güne sıklaşıyordu ve Emine de sonunda yine aynı bahaneyle ekmek vermediği bir gün bir parça ekmek koparıp hemen ağzına atmıştır ve fırıncını bu olayı teğmen sabriye yanlı aktarmasıyla Emine günde zar zor yediği 1 tane ekmeğinden de olur. Toplum vicdansız bir şekilde Eminenin elinden en temel ihtiyacı olan beslenmeyi de alır ve kaçınılmaz son olan Eminenin ölümü gerçekleşir. Bu ölüm toplumun odak figür Emine’ye vicdansız davranışlarının bir sonucudur.

Vicdan ‘Bir Saldırı’ adlı hikayede ise yardımlaşma olgusu üzerinden işlenmiştir. Hayrullah Efendi kendisini soyan adamın peşinden giderek soygunun arkasındaki gerçeği öğrenir. Hayrullah Efendiyi soyan adam cephede 4 sene savaşmış ve 4 senenin sonunda evine dönmüş bir subaydır ancak devlet emekli olan subaylara bir maaş bağlayamadığından sefillikle yüz yüze kalmıştır bu emekli subay. Bu durumda onu gasp etmeye yönlendirmiştir. Bu adama yardım etmenin bir hak olduğunu düşünen Hayrullah Efendi ise emekli subayın evine bir koli erzak yollar çünkü kendisi burda evinde

oturduğu yerden karına bakarken, o soygunu yapan adam kendisi burda huzurla yaşasın diye canını ortaya koymuştur Hayrullah Efendide bu adamın hak ettiğinin sefillik ve açlık içinde yaşamaması gerektiğini düşünür ve bu emekli subaya yardım eder. Bu yardım Hayrullah Efendinin vicdani özelliklerini gösterir. Olaya duyarsız kalmayışı ve kendisini soymasına rağmen ailesiyle birlikte aç bir subaya yardım etmesi hikayede vicdanın önemini vurgular.

Yatır adlı hikayede ise vicdan zıttı olan vicdansızlık ile hikayeye yansıtılmıştır. Yatır adlı hikayede bir din adamının kendi inandığı ve insanlara yol göstermesi gerektiği dini kendi kişisel çıkarları için yanlış yansıtarak insanlara yalan söylemiştir ve bir doğal güzelliğin yok olmasına ışık tutmuştur. Abdi Hoca halkın inançlarını din yoluyla sömürerek asla yapamayacakları bir davranışa sürüklemiştir halkı. Dinin amacı insanları doğruya ve güzele sürüklemekken Abdi hoca insanları tam tersi dini kullanarak yanlışta sürüklemiştir bu davranışta hikayede vicdansızlık örneği olarak nitelendirilebilir.

Vicdan olgusu “Yatık Emine” ve “Bir Saldırı” adlı eserlerde doğrudan “Yatır” adlı hikayede ise dolaylı yoldan işlenmiştir. Üç hikayede vicdan denilen kavramın toplum için değeri ve insanı insan yapan bir değer olduğu vurgulanmıştır.

B-III. TOPLUMSALLIK

Toplumsallık hikayelerde bireysellik ile beraber kurgulanmıştır. Toplumsallık bir davranış sergilerken bu davranışın topluma sağlayacağı fayda açısından bakmak, değerlendirmek ve topluma

etkisi üzerinden değerlendirme yapmaktır. Bu değerın zıtlığı bireyselliktir. Bireysellik ise bireyin kendi çıkar ve fikirlerini mensup olduğu toplum ve ideolojisinin üstünde tutmasıdır. Yapıtta bir değer olarak toplumsallık hikayelerde bireyselcilik üzerinden işlenmiştir. Hikayeler bize toplumsalcılığın ve bireyselciliğın toplumda içe içe var olduklarını göstermiştir.

‘Yatır’ adlı hikayede toplumsallığın değeri bireysel düşüncelerle hareket eden iki figür üzerinden yansıtılmıştır. Bu iki figür İlistir Nuri ve Abdi hocadır. Bu iki figür kendi çıkarlarını toplumun çıkarları üzerlerinde tutarak halkı kandırmışlardır. Hikayede dini inançların sömürüsü ve halkın cahilliği üzerine vurgu yapılmaktadır. Hikayede Abdi hoca ve İlistir Nuri halkı sömüren çıkarıcı kesimi sembolize eder. Bu toplumsallıktan uzak bireyselci sistem çıkarıcı kesim istediklerini alana kadar devam eder. Bu iki bireyde hikayede toplumun geri kalanının ne düşündüğüne bakmaksızın toplumu bir takım yollarla kandırarak bir yola sürüklemişlerdir. İlistir Nuri’nin hamamı odun eksikliğinden dolayı kapanır ve bölgede hamama odun sağlayacak tek yer evliya mezarının da içerisinde bulunduğu ormandır. Bu ormanı toplumsal bir değer olan dini kullanarak kendine mal etmesi hikayede bireyselciliğın somut bir örneğidir.

‘Şeftali Bahçeleri’ adlı yapıtta ise Agah Bey in ideallerinden ve fikirlerinden vazgeçerek değiştirmek istediği sisteme boyun eğmesi ve topluma yarar sağlayacak fikirlerini gerçekleştirememesi. Kendi kişisel arzularını toplumsal çıkarların üstünde tuttuğunun bir göstergesidir. Agah Bey diğer memurlardan tamamen farklı olmak, Avrupalı bir hükümet adamı olup, memleketi kaplayan tembellik ve uyuşukluğu sonlandırmak isterken değiştirmek istediği düzenin bir parçası olmuş toplumun yararına olacak düzenlemeler, örgütler yada yardım dernekleri kurmak yerine her gün daha da büyük bir yabancılaşmaya sürüklenmiştir. Bu yabancılaşma Agah Beyi toplumun yararına hareket eden bir birey olmaktan çıkartıp kendi arzularıyla hareket eden bir

bireyselciliğin içine sürüklemiştir. Agah Bey'in en başta toplumun isteklerini kendi isteklerinin üstünde tutarken sonrasında kendi arzularını toplumun refah ve huzurlu yaşamasının üzerinde tutması Agah Bey'in bireyselciliğinin yabancılaşma ile ortaya çıktığını gösterir.

'Yatık Emine' adlı hikayede ise yardımlaşmanın bireyselciliğin ve önyargının gölgesinde kaldığı gözlenir. 'Yatık Emine' adlı hikayede toplumsallık bir insani değer olarak değil, değersizlik olarak işlenmiştir. Yatık Emine de toplumsallık toplumun dışladığı bir birey olan Yatık Emine üzerinden işlenmiştir. Toplum Emine'yi toplumun zararına olan bir birey olarak nitelendirip bir bütün olarak Eminenin toplumda var olmasına izin vermeyerek gösterirler. Hikayede toplumsallık toplumun bir bütün içerisinde Eminenin var olmasına başkaldırışı olarak gözlenir. Toplum Emine'yi devletin onlara verdiği kirli bir hediye olarak niteler ve bu Emine'yi yaşadıkları toplumda barındırmayarak, Emine'nin en temel ihtiyaçlarını gidermesine bile izin vermez. Toplum Emine'ye zulüm ederek toplum ve toplumun ahlak anlayışına dair yararlı bir iş yaptıklarını düşünür çünkü Emine yaşadıkları çevreden giderse süregelen eski düzenin bozulmayacağını düşünürler. Emine bulunduğu kasabaya kendi isteğiyle gelmemiştir ancak yine de uğradığı sosyal baskıdan kurtulamaz Emine'ye uygulanan zulüm bir nevi hükümete de bir başkaldırıştır, toplum devletin kirli bir hediyesi olarak nitelendirdikleri bu kızı geldiği yere geri göndermek için aç bırakırlar, evlerinde barınmasına izin vermezler, kendilerine en ufak zararı olan olayda Emine'yi darp ederler. Bu hikayede toplumsallığın, o toplumun kabul etmediği bir bireye karşı nasıl zalim olabileceğini göstermiştir. “-
Hele hükümetin ettiğine bak, kötü karıları gönderecek bizim memleketi mi bulmuşlar ?..”(Karay, 12)

C-SONUÇ

Değer ve değersizlikler insanın yaşamla ilişkilerinde ve toplumsal yapılanma sürecinde oluşmuştur. Toplumdan topluma bir takım farklılıklarla değişkenlik gösterse de değişmeyen değerler vardır. Bunlar dünyadaki her toplumda ve bireyde var olması gereken değerlerdir. Bu değerler bireyin toplumda özgürce var olmasına, toplumun bir bütün halinde kalabilmesini ve toplumun içerisinde yaşayan bireylerin huzurlu ve mutlu yaşamasını sağlar ancak toplumsal yapı ve birey içerisinde bu değerlerle birlikte zıtları olan değersizliklerde vardır. Toplumun üyeleri farklı şekilde benimseyebilir ve çevrelerine, topluma bu değerleri farklı olarak yansıtabilirler ancak bireyin değersiz olarak nitelendirdiği bir kavramı yapması bireyi hem bulunduğu toplumdan hemde barındırdığı değer yargılarından uzaklaştırır, bireyi yabancılaşmaya sürükler. İnsani değerler insandan insana farklılık gösterebilir buda toplumda değer yargılarını farklı şekillendirmesi iki bireyin çatışmasına yol açabilir. Refik Halit Karay ise başlıca hikayeleri ‘Yatık Emine’, ‘Şeftali Bahçeleri’, ‘Bir Saldırı’ ve ‘Yatır’ adlı hikayelerinde değer ve değersizlikleri ele alır. Değer ve değersizlik olarak nitelendirdiğimiz kavramların birey tarafından toplumun geri kalanına uygulandığında yada toplumun bireylerinin toplum dışındaki bir bireye bu değer ve değersizlikleri uyguladığında nasıl bir sonuç verdiği gözlemlenmiştir.

Hikayelerde yansıtılmaya çalışılan değerler yardımlaşma, yabancılaşma, vicdan ve toplumsallık, olarak ele alınmıştır. Refik Halit Karay hikayelerinde bu değer ve değersizlikleri yansıtırken, bu değerlerin bireye ve topluma etkisi gözlemlenmiştir. Refik Halit Karay hikayelerinde yaşadığı dönemdeki insani değerlerden ve bu değerlerin yozlaşmasından bahsetmiştir.

Refik Halit Karay ın öykülerinden hazırlanan bu tez çalışmasında Yatık Emine adlı öykü kurgusunda savunmasız bir kadının toplum tarafından yok sayılıp, toplumun bütün kirli duyguları yüzünden nasıl ölüme gittiği işlenmiştir. Bu durum vicdansızlık ve toplumsallık başlıklarında derinlemesine işlenmiştir. Yatır öyküsüne tez de yine vicdansızlık açısından yaklaşılmış. Bir köyün geleceği olan ormanların cahil insanların iç dünyasındaki hırsları yüzünden yok oluşuna yer verilmiştir. Yine aynı öyküleri Tezde vicdan başlığında da yer verilmiş, insanların ormana ve savunmasız bir kadına karşı gösterdikleri vicdansızlık hem toplumsal hem bireysel açıdan değerlendirilmiştir. Şeftali Bahçeleri adlı yapıtta vicdan diğer öykülerde olduğu gibi

işlenmemiş sadece öykü kahramanı Agah Bey'in saf ve idealist fikirlerinin rahata kurban gitmesi olarak yer almıştır. Bir Saldırı öyküsünde vicdan olgusuna yer verilmiş, vicdan devletin kahramanına gösteremediği

minneti ticaret erbabı bir adamın hazırladığı yiyecek, içecek yardımı olarak somutlanmıştır.

Yardımlaşma başlığında Bir Saldırı öyküsünün kahramanına öncelikle yer verilmiş; öykünün odak figürü yardım talebinin şiddete dayalı olarak ortaya konması bir talihsizlik olarak işlenmiştir. Yatık Emine adlı öyküde Emine'ye gösterilmeyen, ondan esirgenen yardımın bir insanlık ayıbı olarak değerlendirildiğine yer verilmiştir. Böylece yardımın erdemli bir duruş olduğu önemle belirtilmiştir.

Yabancılaşma başlığında insanın hem kendine hemde yaşadığı topluma karşı yabancılaşması olumsuz bir durum olarak işlenmiştir. İnsanın hayatta var olabilmek için kesinlikle birbirine ihtiyaç duyduğu, insani özelliklerin en başında yardımlaşmanın yer aldığı duygusu değerlendirilmiştir.

Bütün bunlardan yola çıkarak bu tez çalışmasıyla sonuçta yaşam koşulları değişse de toplumu ayakta tutan en büyük gücün toplumsal değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

Refik Halit Karay '*Memleket Hikayeleri*',2015

